

Chicago 2012

Nieuw elan voor de NAVO

Op 20 en 21 mei 2012 vond in Chicago de NAVO-top plaats. Op 26 juni dit jaar stuurden de ministers van Buitenlandse Zaken en Defensie, mede namens de minister-president, het verslag van deze bijeenkomst naar de Tweede Kamer der Staten-Generaal. De centrale boodschap van deze top was, aldus de stellers, dat de trans-Atlantische band sterk en het bondgenootschap springlevend is. Aan de vooravond van deze top hield onze minister, drs. J.S.J. Hillen, op een bijeenkomst van de Atlantische Commissie een voordracht onder de titel: 'Chicago 2012. Nieuw elan voor de NAVO'. Hij droeg uit wat hij als thema's ziet die niet alleen nationaal, maar ook binnen de NAVO dringend aandacht vragen. Eén: de zwaarmacht als exclusief recht van de overheid. Twee: hoe brengen en houden wij die zwaarmacht in topvorm? Drie: hoe bezielen en verduurzamen wij onze samenwerking? De redactie is om meerdere redenen blij dat onze minister bereid was zijn opvattingen en gevoelens daarover met de lezers van de Militaire Spectator te delen.

De hoofdredacteur

Drs. J.S.J. Hillen – minister van Defensie

Over de oceaan blijven wij vanuit Europa politiek en militair verbonden met de Verenigde Staten en met Canada. We delen waarden. We delen idealen. We delen verantwoordelijkheden. Na de oorlog waren wij vanzelfsprekende wapenbroeders, met een vijand, net verslagen, en met een nieuwe bedreiging die zo mogelijk nog erger leek. Nu, driekwart eeuw verder, zijn vrede en welvaart in ons deel van de wereld een gegeven, bijna vanzelfsprekend. De formule van ons bondgenootschap, de NAVO, heeft gewerkt. En wat een rente hebben we genoten! In dat verband noem ik natuurlijk ook de Europese Unie.

Toen, voorzichtig begonnen met de zes, nu met bijna dertig landen ook al een gegeven, bijna vanzelfsprekend. Wat een rente hebben we ook daar van genoten. Twee keer een sterke en afschuwelijke vijand verslagen. De eerste keer waren we aangevallen en geteisterd en vochten wij terug. Sterker en vastberadener, gedreven door idealen van vrijheid en recht. De tweede keer voorkwamen wij het gevecht op het Europese vasteland. Weer omdat we sterker en vastberadener waren, wederom gedreven door idealen van vrijheid en recht.

In die driekwart eeuw is de wereld fundamenteel veranderd. Aan alle kanten. De directe bedreigingen van toen zijn er nu niet meer. Vrede en welvaart zijn veel breder gespreid, hoewel nog niet voor iedereen bereikbaar. Gevaarlijke gewelddmiddelen zijn ook breder gespreid. De vijand is niet meer in de eerste plaats een machtig systeem, maar veeleer door emotie gedreven kleinere entiteiten, zoals etnische groepen, fundamentalisten of ordinaire criminaliteit. Asymmetrisch noemen we dat tegenwoordig. Klein, maar niettemin potentieel ontwrichtend en levensbedreigend.

En wijzelf zijn nog steeds sterk. Maar de voortdurende welvaart heeft de conditie wel wat aangetast. Niet alleen aan de basis, ook aan de top. De kredietcrisis was betonrot van binnenuit. Deze heeft onze samenleving een grotere slag toegebracht dan eigentijdse vijandelijke buitenstaanders tot nu toe ooit gelukt is. Schade aan de economie. Schade aan de werkgelegenheid. Schade aan de overheidsfinanciën. Dus ook schade aan de veiligheid. Op Defensie wordt in de meeste landen van het Atlantisch Bondgenootschap zwaar bezuinigd voor een pro-

bleem dat Defensie niet heeft veroorzaakt. De kredietcrisis liet zien dat de waarde van maatschappelijke verantwoordelijkheid diep weggestopt was achter eigenbelang, de waarde bescheidenheid lag verpletterd onder zelfoverschatting en de waarde solidariteit onder hebzucht. We zijn nog steeds vooral technisch de schade aan het herstellen, maar zo gedeceideerd als communisme, fascisme en moslim-extremisme werden veroordeeld is nog niet gebeurd met de arrogantie die tot diep op de Beurs en in de financiële wereld bleek te zijn doorgedrongen.

Aanhoudende welvaart en vrede hebben ook gemakzucht gebracht in politiek en samenleving. We willen nog steeds kampioen zijn, maar op bestelling en zonder er zelf al te veel aan te hoeven doen. De welvaart bracht bovendien andere prioriteiten, zoals welzijn en zorg. Prachtige doelen, maar geleidelijk steeds meer concurrerend met kerntaken van de overheid, waar externe veiligheid zeker ook toe behoort. Ik kom daar zo nog op terug.

Ja, het Atlantisch Bondgenootschap is er nog en we betalen heus wel contributie. Telkens een beetje minder, want het gaat toch wel goed. De Europese Unie is er, jazer, maar waar is het samensmeltend idealisme? Gaan we er nog echt voor? Zijn we ook morgen nog steeds onverslaanbaar, ja zelfs onkwetsbaar?

In Chicago komt de NAVO op topniveau bijeen. Niet alleen generaals, topdiplomaten en vakministers, maar ook staatshoofden en regeringsleiders. Allemaal met de grote vragen: hoe vanzelfsprekend is onze veiligheid, waar staan we en hoe gaan we verder? Ik vraag daar en hier in ieder geval voor drie thema's dringend aandacht. Een: de zwaarmacht als exclusief recht van de overheid. Twee: hoe brengen en houden wij samen die zwaarmacht in topvorm. Drie: hoe bezielen en verduurzamen wij onze samenwerking.

Thema 1: de zwaarmacht

Het is wezenlijk voor een democratische rechtsstaat dat geweld enkel en alleen mag worden ingezet op basis van de rechtsregels en onder democratische controle, dus door de bij die democratische rechtstaat behorende overheid.

FOTO RAAD VAN DE EUROPESE UNIE

De antipiraterij-missie Atalanta heeft aangetoond dat internationale samenwerking tegen asymmetrische dreigingen succesvol kan zijn

Dat beschut de inwoners en beschermt tegen willekeur en tegen het recht van de sterkste. De afgelopen eeuwen is en wordt met vallen en opstaan gewerkt aan dit bestel, aanvankelijk nationaal, allengs internationaal en in onze jaren zelfs wereldwijd. Dat vraagt voortdurend om aandacht en zorgvuldig onderhoud. Het gaat zeker niet vanzelf. Vanwege grote financiële belangen en snelle bediening wordt er internationaal door overheden steeds meer geweldsbevoegdheid uitbesteed, gesourced, zoals we tegenwoordig zeggen. Of particulier ingekocht. We zien het in crisisgebieden, waar de 'Blackwaters' van deze tijd actief zijn. We zien het bij de piraterij, waar steeds meer overheden de reders toestaan om hun schepen particulier te laten beveiligen, ook met zo nodig gebruik van geweld.

Heeft de overheid dan zelf geen mensen en middelen meer daarvoor? Particuliere bedrijven kosten toch ook geld? De overheid van een democratische rechtsstaat zal steeds inzet van geweld zo veel mogelijk willen beperken en proportioneel willen laten zijn. De wet en de democratische controle helpen daarbij. De overheid heeft geen belang bij omzet en ruikt geen handel bij onveiligheid. Private ondernemingen juist wel. Zij beschermen, zeker. Vaak ook heel professioneel. Maar hoe meer ellende, hoe meer omzet. Dat is een uiterst verraderlijk en verleidelijk dilemma! Inzet van Defensie biedt de reders niet alleen de beste kwaliteit bescher-

ming, maar ook rechtsbescherming aan kapitein en bemanning. Waarom dan toch die druk om privaat te gaan?

Dat ligt zeker ook aan de overheid. De reacties zijn vaak traag, bureaucratisch en stipulerend. Het is een reden waarom er niet meer onmiddellijk en positief aan militaire inzet wordt gedacht als piraten onze koopvaardij bedreigen. Wat laat de defensiecapaciteit van veel landen toch een ongelooflijke kans liggen om haar waarde naar bedrijfsleven en publiek aan te tonen. Wat zijn overheden dan niet vreselijk met zichzelf en hun procedures bezig als ze niet zien met welke urgente problemen internationaal opererende burgers en bedrijven worden geconfronteerd. Jazeker, er was wel reactie. Onder de missienamen *Ocean Shield* en *Atalanta* patrouilleren NAVO en EU en ook andere landen met scheepvaartbelangen, oostelijk van Afrika. Er werd en wordt intensief gepatrouilleerd. Dat helpt wel degelijk. Maar nog steeds niet genoeg. Met de reders zijn tal van maatregelen voor zelfbescherming afgesproken, zoals konvoovaren, een citadel aan boord hebben waar de bemanning zich bij enterling terug kan trekken en van waaruit het schip bestuurd kan worden en het contact met de buitenwereld behouden kan blijven. Afspraken over vaarroutes. Maar de dreiging werd alleen maar groter, ook al omdat het operatiegebied van de piraten steeds groter werd. Op Nederlands initiatief werd daarom preventief optreden toegevoegd. De EU heeft haar mandaat al aangepast. Nu de NAVO nog. Maar het was en is niet voldoende. Daarom varen er nu steeds meer Nederlandse mariniers mee op onder Koninkrijksvlag varende schepen en zeetransporten.

Nederland neemt de belangen van de reders en de vrees van de bemanningen serieus. Zo neemt de overheid zijn kerntaak en monopolie van zwaardmacht serieus. We leveren. Inmiddels maken we aantoonbaar vorderingen in de strijd tegen de piraterij. Het aantal gekaapte schepen en het aantal gijzelaars neemt af. Intussen jagen we ook op het geld dat de criminele organisaties achter de piraten verdienen. Dames en heren, dit is nu een modern voorbeeld van een asymmetrische

bedreiging, waartegen de overheid front maakt met een juiste cocktail van de middelen die de overheid ten dienste staan: Defensie, Justitie, internationale diplomatie en ook ontwikkelings-samenwerking. Want Nederland helpt ook mee aan de ontwikkeling van die landen die een zodanig zwakke structuur kennen dat piraterij er een voedingsbodemp vindt. *Failed states* produceren veelkoppige monsters, die hun schade aanrichten bij de eigen bevolking, maar ook daarbuiten.

Door alert en overtuigend te reageren laat een moderne overheid aan zijn burgers en aan zijn bedrijfsleven zien dat het al die belangen adequaat en zorgvuldig beschermt. Zo bouwt de overheid aan het vertrouwen dat de samenleving in zijn overheid kan en wil hebben. Meent u nu niet dat privatisering van geweld alleen voorkomt bij de bescherming tegen piraten. De Verenigde Naties heeft vorig jaar in een rapport beschreven dat de inzet van huurlingen door regeringen, door commerciële instellingen en door opstandige groepen wereldwijd alarmerend toeneemt. Steeds meer wapens vinden hun weg op de wereld. Steeds meer mensen vinden een weg naar die wapens.

In de Strategische Monitor 2012 komt het Instituut Clingendael tot de conclusie dat het internationale systeem zich naar een onzekerder situatie heeft bewogen en beweegt. Het risico van onveiligheid is toegenomen. Volgens dat rapport, getiteld *Continuïteit en Onzekerheid in een veranderende Wereld*, moet rekening worden gehouden met een groeiend aantal indirecte risico's. Een aanval op het NAVO-grondgebied kan niet worden uitgesloten. Ook de bedreiging met cybermiddelen, de onzekere energievoorziening en de kwetsbaarheid van logistieke lijnen naar onze landen zijn een groeiende zorg voor de toekomst. Inmiddels komt daar ook nog de haperende economie bij, met alle verstoringen en onrust van dien. De democratische rechtsstaat moet in onze jaren klaarwakker zijn, 24/7. Klaarwakker en paraat. Onze belangen zijn wereldwijd. De bedreigingen daarvan zijn dus ook wereldwijd. Er is heel veel werk aan de winkel. Want nog een verwijzing: Harvard-professor Steven Pinker heeft in zijn

boek *Why Violence Has Declined* aangetoond dat juist het staatsmonopolie op geweld heeft geleid tot afname van het geweld in de wereld. Pinker noemt dat het echte Pacification Process. Zeker, de zwaarmacht is kostbaar. Maar het verlies van veiligheid is onbetaalbaar. En toch bezuinigen de westerse landen stevig op Defensie. Heel stevig. Omdat we denken dat het minder kan. Omdat we denken dat veiligheid vanzelfsprekend is. Maar vooral, en ik hintte er in het begin al op, omdat we het geld voor andere dingen nodig denken te hebben. Nederland geeft per jaar ongeveer 7,5 miljard euro uit aan Defensie. Aan zorg is dat ruim zestig

FOTO W. DEN DUNNEN

Defensie moet snel, inventief en ondernemend kunnen opereren in de juiste context van de rechtsstaat

miljard. Acht keer zo veel. Maar over vier jaar hebben we een miljard afgedaan van Defensie en heeft de zorg er ruim vijftien miljard bij. Dan is de verhouding een op tien. In vier jaar tijd voegen we in Nederland in geld twee keer onze complete krijgsmacht toe aan de zorg. Gevechtsvliegtuigen, helikopters, fregatten, houwitsers, kazernes plus alle militairen en alle gepensioneerde militairen en dat twee keer. Ongelooflijk. Maar dat is niet alles. Over vier jaar vinden nog steeds heel veel mensen dat er bij de zorg niets af kan, alleen maar bij, en bij Defensie nog meer af. Politieke partijen zullen dat signaal in regering en volksvertegenwoordiging ook laten horen. Griekenland is het grote teken aan de wand wat er gebeurt als de leidinggevende voorhoede van een land zijn bevolking

niet met de werkelijkheid durft te confronteren en noodzakelijke keuzes uit de weg gaat uit angst voor electoraal verlies. Uiteindelijk zijn dan de verontruste burgers nog slechter af.

De Nederlandse politiek en de Nederlandse kiezer zijn misschien een slag nuchterder en verstandiger, getuige ook het Lenteakkoord, maar het ijs waarop wordt geschaatst is werkelijk heel dun. Alleen al de dynamiek van onze overheidsuitgaven dwingt tot een vast sturende hand. Intussen moet Defensie wel heel nadrukkelijk haar waarde weer aan de orde stellen. Vooral gaat het dan om snel en adequaat optreden als de veiligheid of onze belangen direct bedreigd worden. Laten zien dat een oplossing via Defensie in elk opzicht beter en completer is dan op de markt gekochte gevechtskracht. Thema 1 was de zwaarmacht. Mijn conclusie is: we moeten er zijn als burgers en bedrijven ons nodig hebben. Snel, inventief, ondernemend, alert, in topconditie en in de juiste context van de rechtsstaat. Als de samenleving wil sourcen, dan leg ik de schuld niet bij opportunistische politiek of bij een goed georganiseerde lobby. Dan zijn wij gewoon niet goed genoeg. Punt.

Thema 2: militaire samenwerking

Smart Defensie wordt dat genoemd in NAVO-jargon en in Chicago komt er een imposante waslijst aan de orde met samenwerkingsvoorstellen. O zeker, er gebeurde al heel veel, maar een vergelijking tussen de budgettaire middelen in verhouding tot de slagkracht tussen Europa en de VS leert dat het nog heel erg veel beter kan. Heel goed dat het nu gebeurt en eigenlijk had de NAVO al veel eerder meters moeten maken op dit vlak. Pas de bezuinigingen zijn er toe gaan dwingen en daarmee hebben ze toch iets goeds gebracht. Samenwerken is veel waardevoller dan alleen het budgettaire voordeel. Het verhoogt de slagkracht. Maar nog belangrijker: het vergroot de verbondenheid. Dat is niet alleen goed voor de cohesie binnen de NAVO, maar ook goed voor het politiek en maatschappelijk draagvlak.

Samenwerken doe je namelijk wel vrijwillig, maar het is niet vrijblijvend. Het veronderstelt

meer dan alleen samen investeren en samen oefenen. Het veronderstelt bovendien investeren in elkaar. Rekening houden met elkaar. Op elkaar kunnen rekenen als het er op aan komt. Je oefent niet samen om, als puntje bij paaltje komt, niet samen op te treden.

Tussen droom en daad staan wetten in de weg en praktische bezwaren, schreef Willem Elschot. Dat is hier dus ook. In de praktijk brengen van samenwerken heeft heel wat voeten in de aarde. Plannen maken. Partners vinden. Maar dan begint het pas. Systemen op elkaar afstemmen. Agenda's. Specificaties. Oefenprogramma's. Elkaars eigenaardigheden leren kennen en waarderen. Regels op elkaar afstemmen. Het belangrijkste, als het er op aan komt: de soevereiniteit. Bij inzet van militaire middelen zal elk land zijn soevereiniteit willen beleven. Dat lijkt een belangrijke hobbel. Toch is dat niet waar. Want werkelijk intensieve samenwerking impliceert ook dat je samen naar inzet toegroeit. Daarom veronderstelt intensieve samenwerking niet alleen intensief contact op militair niveau, maar zeker ook op politiek niveau. Niet alleen van ministers, maar juist ook van volksvertegenwoordigingen. Goede samenwerking zal dan ook doen blijken dat opvattingen en visies naar elkaar toegroeien en misschien meestal reeds samen worden gedeeld. Zo wordt draagvlak bereikt als het er op aan komt. Geen bespiegelingen van achter het bureau, maar praktische verbondenheid die tot snelle besluitvorming kan leiden als het er op aan komt. Libië heeft laten zien dat Europa snel kan beslissen tot inzet, maar ook dat we er samen nog lang niet zijn. Daarvoor was de uitkomst van de besluitvorming tot inzet te verschillend. Daarom is het van belang dat ook dit facet van de Libië-missie goed wordt geanalyseerd en geëvolueerd.

Tegelijk komen door samenwerking de defensie-uitgaven in een breder perspectief te staan. De NAVO vormt een hecht bondgenootschap, zeggen we tegen elkaar. Maar elk land, ook Nederland, heeft bij het invullen van de bezuinigingen alleen maar naar binnen gekeken, niet over de grenzen, niet wat andere landen deden of wilden niet naar ontwikkelingen in het dreigingsbeeld of de veiligheid. Nee, naar

de eigen rijksbegroting. Politieke partijen houden vooral rekening met hun eigen wensen als ze hun programma's schrijven. Een regeerakkoord is op de binnenlandse politiek gericht. En ja, ook ik. Toen bij ons op Defensie de ombuigingsvoorstellen over tafel gingen heb ook ik niet eerst gebeld met mijn Duitse of Belgische collega's. Zij mij trouwens ook niet. Natuurlijk, we vertellen het elkaar wel, maar na afloop. Zo werk je niet echt samen. Zo bepaal je binnenlands je inzet en ga je daarna passen en meten. Die volgorde moet ook andersom worden afgelopen. En dan zal ook veel zichtbaarder en voelbaarder worden welke waarde elk land ten opzichte van elkaar vervult en ten opzichte van de NAVO in totaal bij het opbouwen van onze krijgsmacht. Ik begrijp best dat regeerakkoorden nog moeilijker worden als er eerst buitenlandse consultaties aan vooraf moeten gaan. Daar pleit ik ook niet voor. Maar wel voor een veel duidelijker bewustzijn, *awareness* heet dat tegenwoordig, dat geen enkel land alleen zijn bonen kan doppen. Dat we internationaal modulair zijn verbonden en zo samen een gemeenschap maken.

In 1949 konden we allemaal nog zeggen dat we aparte staten waren. In 1988 hadden we nog onderlinge grenzen, zwaar bewaakt, met niemandsland daartussen. Nu is de grens een bordje. Burgers en bedrijven stoppen niet meer bij Wuustwezel of bij Maastricht. We hebben zelfs één munt. Onze landen zijn vergroeid geraakt. Dat ontvlecht je echt niet meer. Ja, ten koste van alles wat is opgebouwd, onze welvaart voorop. Nee, we zijn echt in elkaar gegroeid. Dan is het toch niet meer dan logisch dat je je daarvan telkens rekenschap geeft? Onze landen zijn natuurlijk soeverein. Maar Nederland kan in zijn eentje de wereld niet verbeteren en ook niet veiliger maken. Sterker nog, het is werkelijk al lang niet meer bij machte om in zijn eentje zijn grondgebied te verdedigen. Zie bijvoorbeeld de constatering van de Algemene Rekenkamer over de gewenste inzetbaarheid van onze F-16's en 'het gebrek aan evenwicht met de feitelijke mogelijkheden'. We hebben er volgens de Rekenkamer te weinig en bovendien zijn ze bijna 'op'. Steeds opnieuw pleisters plakken is duur en boven-

dien ook eens eindig. Artikel 5 van de NAVO heeft de wederzijdseheid van stond af aan vastgelegd. Sinds 1949 is de wederzijdse vervlechting alleen maar verder toegenomen. Als Nederland de F-35 koopt dan koopt Nederland niet alleen nieuwe vliegtuigen voor zijn Koninklijke Luchtmacht. Dan dient zich ook de mogelijkheid aan om samen met Noorwegen, België en Denemarken tot een gezamenlijke luchtvloot te komen.

Wereldwijd inzetbaar, maar ook een gezamenlijke inspanning voor de verdediging van ons gezamenlijke grondgebied. Dat is toch een geweldige toegevoegde waarde?

Fantaseren over het afzien van een dergelijke investering lijkt best veel geld op te leveren. Maar eigenlijk zeggen we dan tegen de landen om ons heen: knappen jullie het ook voor ons op? Niet alleen thuis, maar ook waar we elders nodig zijn? Als onze soldaten ergens moeten vechten en in de problemen komen, beschermen jullie ze dan? Want wij vinden dat te duur. Of het nu de F-35 is of een andere wezenlijke investering in het totale *framework* van de NAVO: ons land heeft echt niet meer de vrijheid om zich daaraan te onttrekken. Dit soort zware investeringen wordt nu in de nationale politiek veel te veel gezien als een afweging voor binnenlandse politiek. Dat is het niet. Ons lidmaatschap van het bondgenootschap is vrijwillig, maar niet vrijblijvend. Het verplicht tot het leveren van een eerlijk aandeel, een *fair share*, gebaseerd op de rangorde van dat land in de internationale gemeenschap, zowel in politiek als in zakelijk opzicht. Wie gratis mee wilt liften op de inspanningen van anderen zal de tafel ook bij andere belangen leeg vinden. Dat besef moet in onze zo boeiende internationale wereld in elk land nog behoorlijk groeien, ook in Nederland. Verdergaande fundamentele ombuigingen op Defensie trekken daarom niet alleen een onmogelijke en onverantwoordelijke wissel op een reeds zwaar beproefde organisatie, maar geven internationaal het signaal af van onbetrouwbaarheid en desinteresse in de belangen van anderen. Dat is *penny wise, pound foolish*. Het is het schieten in de eigen voet. Het is alsof je in een wereld vol fantastische mogelijkheden om samen met andere mensen

te komen tot een werkelijke wereldgemeenschap, stom in een hoekje gaat zitten. Als je dat als kind doet, wil niemand meer met je spelen. Als je dat als land doet, zet je jezelf net zo hard buitenspel. Omgekeerd geeft een groeiend internationaal bewustzijn duurzaamheid aan de inspanningen voor Defensie. Deze worden dan veel vanzelfsprekender vanuit hun internationale context begrepen en verdedigd. Daar heb je dan echt geen formele normen voor nodig. Dat doe je gewoon.

FOTO: US AIR FORCE

Nederland kan zich niet meer onttrekken aan wezenlijke investeringen in het totale *framework* van de NAVO, of het nu om de F-35 of andere zaken gaat

Thema 3: bezieling

Want de conclusie van thema 2 luidt dat samenwerking veel meer heeft te bieden dan besparingen. Het verbindt en motiveert en het geeft Defensie – onze veiligheid – duurzaamheid in de zin dat inspanningen veel logischer worden geplaatst in een breder en dieper perspectief, met andere landen en langjarig. Ik heb al eerder opgemerkt dat samenwerking het best kan geschieden met partners die mentaal, politiek en ook geografisch dichtbij zijn. Natuurlijk binnen de grote NAVO, maar opgebouwd van onderaf.

Driekwart eeuw na oorlog en wederopbouw en alweer bijna een kwart eeuw na het wegzakken van het IJzeren Gordijn is de *Schwung* er een beetje uit bij de grotere internationale lichamen. Komend uit het contrast met geweld

en ontrecting werden zij opgebouwd en gedragen met veel idealisme en elan. Maar naarmate de instituties bureaucratiseerden en de grote bedreigingen leken weg te vallen is er sleet gekomen in de publieke appreciatie. De resultaten van de samenwerking worden als vanzelfsprekend ervaren. De samenwerking wordt gezien als knellend, van bovenaf en ver van het bed van de mensen. Ook de politieke partijen worden daar steeds meer mee geconfronteerd. Het is daarom tijd voor een nieuw elan. Dat gaan we niet vinden door allerlei bedreigingen te formuleren en zwarte horizonnen te schil-

dan besluitvorming met compromissen die vaak ervaren worden als knellend en weinig adequaat. De route naar meer verbondenheid gaat niet bovenlangs, maar van onderaf. Niet meteen juridisch uitgewerkte contracten, maar investeren in elkaars *hearts and minds*. In verhouding kleinschalig, maar daardoor enthousiast, uitstralend en uitnodigend. Toen ik mijn handtekening zette onder een wilsverklaring samen met mijn collega's uit België en Luxemburg, dacht ik: ja, hier gaan we enthousiast over vertellen. Ik hoop dat we volgend jaar samen een grote militaire oefening kunnen doen, waarbij onze drie grondgebieden betrokken zijn. Als je in Münster komt bij het commando van het Nederlands-Duitse Legerkorps dan denk je: hier hoor ik thuis, maar zij ook. Toen ik laatst vergaderde met een aantal noordelijke landen van de NAVO zei mijn collega Philip Hammond na afloop tegen me: 'I feel at home here'. Samen met kleine groepjes zijn wij elementen van het grote bondgenootschap. Ja, een internationale organisatie zal altijd veel bureaucratie, regels en complexiteiten hebben. Fantastisch dat we allemaal leren onze eigen kamertjes daarin te vinden, waar we wat meer eigen sfeer kunnen aanbrenge. Dat is ook voor 'Chicago' van belang. *Think global, act local*. Een oude waarheid, soms wat te veel uit het oog verloren.

Driekwart eeuw na de oorlog begint de NAVO aan een belangrijk nieuw hoofdstuk in haar bestaan. Ik vind het een voorrecht en een eer mee te mogen bouwen aan een voortreffelijk veiligheidsinstrument voor Nederland en voor zijn bondgenoten voor de volgende kwart eeuw. De combinatie van de drie thema's die ik hier presenteerde zal, hoop ik, zeer behulpzaam zijn. De zwaarmacht bij de overheid, maar dan er wel zijn als ze je nodig hebben. Samenwerken om de nationale defensie-inspanning vanzelfsprekender en duurzamer te maken en via samenwerking van onderop vertrouwdheid en betrokkenheid te bevorderen. Met groot engagement zal ik strijden voor de veiligheid van morgen. Intussen niet vergetend dat er thuis nog een enorme ombuigingsklus te klaren is. Onze militairen staan steeds klaar voor ons. Vandaag breng ik een saluut aan hen. ■

Verdergaande fundamentele ombuigingen op Defensie geven internationaal het signaal van onbetrouwbaarheid af

deren. Natuurlijk, als er morgen iets vreselijks gebeurt, is iedereen maar wat blij met de NAVO. Kunnen en willen we daar op wachten? Dat gaan we ook niet vinden door betere voorlichting. Alsof de mensen het allemaal niet begrijpen. Dat leidt tot nog meer afstand en onbegrip, omdat de burger zich dan geschoufferd voelt. Ook niet door van bovenaf met allerlei nieuwe regels en voorschriften te komen. Dat bevestigt alleen maar het bureaucratische element.

Nee, instituties als de NAVO benaderen in vredes-tijd alleen dan de harten van hun burgers als het resultaat door de burgers kan worden waargenomen en gewaardeerd. Kleinschaligheid is daar een belangrijk element bij. Intensieve samenwerking met de Belgen vinden de meeste Nederlanders niet alleen logisch, maar ook best prettig. Het is vertrouwd. Een hechte band met de Duitsers zal weinig op bezwaar stuiten. We kunnen elkaar tegenwoordig overal goed vinden. Daarom is samenwerking nodig, maar samenwerking van onderaf en met een zekere ontspanning. Het moet organisch zijn. Logisch. Bij elkaar passend. Prettig. De NAVO kan uitstekend fungeren als makelaar en doet dat trouwens ook al. Ook de EU ziet steeds beter dat motiveren en makelen een duurzamer resultaat geeft